

erdiko kaira

Eszena berriak tradizioaren dantzan

Euskal dantzaren alorrean, tradizioa eta sorkuntza kontzeptu bateraezinak bailiran erabiltzen ditugu maiz. Baina gaur tradizioa dena noizbait sortua izan da, eta bidean mila aldiz moldatua, etengabe birsortua beraz. Ondorengo lerrootan ikusiko denez, euskal dantza tradizionalaren errepertorioan ia ezer ez da uste ohi dugun bezain “betidanikoa”.

UNAI BREA

Argazkiak: dantzan.com

OTSAGABIKO DANTZAK eta Kukaik taularatu-tako azken lana parez pare jarrita, zailtasun handirik gabe jakingo genuke esaten bi horietatik zein den tradizioa eta zein den sorkuntza, biak euskal dantza izanik. Baina mugak ez dira horren argiak, askotan hala nahi genukeen arren. Edo hobe litzateke esatea tradizioaren eta sorkuntzaren arteko bereizketa egitea alferreko lana dela, Euskal Herrian horren oso zale garela jakinda ere.

Oier Araolaza adituarekin berba egin dugu kontu hauetaz, dantzan.com elkartearen egoitzan izandako solasaldi luzean. Abiapuntua argi du Araolazak: “Nik ez dut tradizioa ulertzen sorkuntza gabe, eta iruditzen zait, gainera, tradizioaren oinarritzko ezaugarrietako bat dela sorkuntza”. Zaharra eta berria, lehengoa eta oraingoa, purua eta kutsatutakoa... binomioak izen asko har ditzake, eta badu nolabaiteko indarra gurean. Baina binomio faltsua da. Gaur egungo euskaldunok ez dugu orain dela 100 edo 200 urtekoek bezala dantza egiten. Ezta saiatur ere.

Tradizioa pelikula baten modura irudikatu dezakegula dio Oier Araolazak. “Batzentzat, tradizioa gordetzea fotogramarik zaharreneira itzultzea da, kontuan hartu gabe pelikula ez dela alferrik igaro”.

Tradizioa pelikula batekin konparatzen du Araolazak. “Pelikula horretan fotogramak daude, eta fotograma bakoitza aurrekoaren desberdina da, desberdintasuna agerikoa ez izan arren. Baina bi metro harago dagoen fotogramari begiratuz gero, orduan bai, konturatzen gara zerbait aldatu dela. Eta batzuetan eszena osoa aldatzen da”. Arazoa da ez daukagula pelikula horren kopia osoa inon gordeta. Sarritan puska handiak falta izaten dira, eta irudi bat baino ez da gelditzen, momentuko argazkia. “Argazki zaharreneira bueltatu nahi izaten dute batzuek, den-dena hor ageri den bezala egin, baina pelikula ez da alferrik igaro”. Araolazaren ideiak guztiz bat datoz 60ko hamarkadan Juan Antonio Urbeltzek, Argia dantza

KEZKA DANTZA TALDEA

Nafarroako hiru adibide: Otsagabiko dantzek –ondo gordetako tradizioaren adibiderik onenetakoa– aldaketa ugari ezagutu dituzte denboran; Jaurrietako dantzak, musika-doinu huts batetik abiatuta Argia dantza taldeak sortutakoak orain dela 40 urte; eta Iruñeko San Lorentzoko dantzak, 90eko hamarkadan *ex novo* sortuak, eta dagoeneko tradizio bihurtuak.

taldearen bitartez, zabalduzako filosofiarekin. Rikardo Arregi zenak beste ARGIA batean, esku artean duzun honetan bertan, egindako elkarrizketan, honelaxe aldarrikatu zuen Urbeltzek: “Gaur egungo euskaldunek bezala dantzatu nahi dugu”. 1967. urtea zen.

Urbeltzen pentsamoldeak berebiziko garrantzia du afera honetan. Azken batean, gaur egungo euskal dantza tradizionalaren erreperitorioaren zati esanguratsu bat Argia taldeak 60ko hamarkada hartan hasitako berreskuratze lanean oinarrituta dago. Adibiderik ezagunena Jaurrietako dantzak dira: Urbeltz kantutegi batean aurkitutako doinu batetik abiatu zen, inork ez zuen gogoratzen dantza nolakoa zen. Gaur egun ondo ezagutzen ditugun urrats horiek duela 40 urte asmatutakoak dira, baina ez edonola, “tradiziotik apailatuta baizik”, Oier Araolazaren hitzetan. Alegia, logika baten menpe. Lehenengo zatia Baztango mutil-dantzen urratsak dira, eta bigarren partean, kontuan hartuta Jaurrieta Pirinio aldean dagoela, eta Iparraldetik gertu, Zuberoatik hartutako beste mugimendu batzuk daude. Urbeltzek, “gaur egungo euskaldunok bezala dantzatu nahi dugu” esan zuenean, berehala erantsi baitzuen beste hau: “Baina horretarako gure aurrekoek nola dantzatzen zuten jakin behar dugu”.

Hutsuneak betetzeko, sortu

Jaurrietakoa bezalako adibide gehiago dago. “Uste zabaldua da Argiak erreskate lan hutsa egin zuela –azaldu digu Oier Araolazak–, erabat arkeologikoa; arkeologoak lanak izaten ditu bildutako zeramika puskek elkarri behar bezala itsasten, baina gainera, maiz, puska osoak ere falta zaizkio, eta zuloak bete behar izaten ditu”. Argia taldeak,

Urbeltzek nahiago baduzue, beldurrik gabe ekin zion lan horri. “Zilegi al den hori? Nik ez nuke zilegitasunaz hitz egingo, arduraz baizik. Urbeltzek dio, eta bat nator, gure ardura dela daukagun ondarea zaindu eta gutxienez jasotako kalitate berarekin transmititzea. Eta ahal bada, hobetzea. Jasotakoa hobetzen ez duen berrikuntzarik ez zait interesatzen”, diosku Oier Araolazak.

Argia taldeak beste gauza garrantzitsu bat egin zuen: bere lan egiteko era zabaldu zuen Euskal Herrian. Berreskurapena eta sorkuntza uztartuz ondutako erreperitorioa inguruko taldeei irakatsi zien, eta haiek beste talde batzuei... Zirkulu zentrukide horiek Euskal Herri osotik hedatu ziren, eta zenbait taldek, ikasi ez ezik, arkeologia lanari ekin zioten eurek ere. Garai hartan asko zegoen berreskuratzeke, eta horregatik 60ko hamarkadan hasitako olatu hark arrasto nabarmena utzi zuen dantza tradizionalaren corpusean.

Olatuak segida izan du gerora ere. Eta askotan, uhinak osmosiz zabaldu dira, Araolazaren berbak erabiltzearen. Esan nahi baita, herri batek antzinako dantza berreskuratu –hau da, hein handi batean birsortu– eta berehala hasten direla aldamenekoak gauza bera egiten. Adibiderik ez da falta. Hala gertatu zen, esaterako, Erriberako *paloteado*-ekin, 70eko eta 80ko hamarkaden artean. Jaurrietako adibidetik hurbilago, Zangozan Corpus-dantzak sortu zituzten XXI. mendearen atarian. Abiapuntua, orduan, doinua baino gutxiago izan zen: noizbait dantzari batzuei ordaindu izanaren aipamen historikoa baino ez.

Pelikularen hurrengo fotograma filmatzeko ez zen asko behar: dantzak *ex novo* sortzea, aurretik ezer existitu gabe. Egia esan, Zangozako baino pixka bat lehenago

Azken hamarkadan, inolako aurrekaririk gabe sortutako dantzak erabat txertatu dira euskal dantzaren tradizioan

–1997an– egin zuten lehenengo urratsa, Iruñean, San Lorentzoko dantzak sortuz. “Ez zeukaten aurrekaririk, baina ez zuten behar”, dio Oier Araolazak, “urtez urte leku eta egun berean dantzatzeko dantza batzuk behar zituzten, eta baita sortu ere”.

XXI. mendeko euskaldunen tradizioa

Iruñekoa akuilu izan zen Araolazaren taldearentzat, Eibarko Kezkarentzat. Beraiek ere sumatzen zuten zerbait asmatu beharra. “Urtero herriko jaietan egiten genuen agerrialdia besterik ez geneukan. Tradizio propiorik ezean, zer geneukan guk eskaintzeko Eibarretik kanpo?”. Kezka horrek bultzatuta, Arrateko Amaren dantzak sortu zituen Kezkak, 2005ean. Orduetik, urtero antzeztu dituzte irailaren 8an, Arrateko Ama Birjinaren egunean. Ezpata-dantza bat da, Gipuzkoako elementuak hartuta, baita Markinako-

Arrateko Amaren dantzak, Eibarko Kezka taldeak 2005ean lehenbiziko aldiz aurkeztuak. Kezkak *ex novo* sortutako dantza da, Gipuzkoako eta Markina inguruko tradizioan oinarrituta. Dagoeneko guztiz tradizionala dela aldarrikatzen du Oier Araolazak, dantzaren sortzaileetako batek.

ren bat ere. Bistan da euskal dantza dela, baina tradizioa da? “Bai, noski. Guk garbi geneukan gurea tradizionala izango zela, berria izanagatik. Hori bai, guztiz berria izateak askatasuna ematen du”. Askatasun horretaz baliatuz, ahalik eta jende gehien parte har dezakeen dantza sortu zuten, gizonak eta emakumeak modu berean hartzen dituen. Alegia, XXI. mendeko euskaldunek bezala dantzatu nahi dute. Dantza errituala da, jantzi erritualekin egindakoa, ez da Beyonce, baina XXI. mendekoa da. Eta garrantzitsuena: hemen ere funtzionatu du osmosiak. Apurka, Gipuzkoa osotik zabalduz joan da Kezkaren erredua. Han-hemenka, ezpata-dantzak sortuz joan dira, betiere ezaugarri nagusi batekin: genero-diskriminaziorik ez dute. Eszena berria hasi da, baina lehengo pelikularekin koherentea. Horra, tradizioaren definizioa. ■

Nobela beltza uzta gorria saila

erein argitaletxearen eskutik

Xahmaran
Jon Arretxe

Heriotzarako jantzia
Donna Leon

Aurpegiak gabeko hitzaileak
Heinrich Markell

Gauaren sakonean
Haruki Murakami

